

Nr 420.

Av herrar **Lundqvist** och **Spetz**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående uttagande av en avgift för främjande av forskning och rationalisering på byggnadsområdet samt inrättande av en statens nämnd för byggnadsforskning.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 163 framlägges förslag till förordning om uttagande av en avgift för främjande av forskning och rationalisering på byggnadsområdet. Därtill föreslås inrättande av en statens nämnd för byggnadsforskning. Förslagen grundar sig på en inom socialdepartementet upprättad promemoria över vilken ett stort antal organisationer och institutioner beretts tillfälle att yttra sig.

1) Mot den föreslagna förordningen om avgiftens uttagande synes oss väsentliga invändningar kunna göras. Vi vill sålunda ansluta oss till det betydande antal remissinstanser som föreslagit att all byggnads- och anläggningsverksamhet borde avgiftsbeläggas. Enligt riksförsäkringsanstaltens premietariff är de verksamhetsgrenar med underavdelningar inom yrkesgruppen byggnadsverksamhet som undantagits för forskningsavgiften följande:

A. Grundläggnings- och rivningsarbete.

1. betonggjutning med jordschaktning, inkl. sprängningsarbete,
2. pålningsarbete,
3. rivningsarbete,
4. stenarbete.

C. Järnvägs-, väg- och brobyggnader.

1. brobyggnad,
2. djupborrning,
3. gatubyggnad,
4. jordschaktning, inkl. dikesgrävning,
5. järnvägsbyggnad,
6. landsvägsbyggnad, inkl. vägunderhåll,
7. schaktsänkning,
8. staknings- och avvägningsarbete,
9. tunnelbyggnadsarbete.

D. Vattenbyggnader.

1. dammbyggnad,

2. hamnbyggnad,
3. kanalbyggnad,
4. sjösänkingsföretag,
5. slussbyggnad,
6. strömrensning och flottledsrensning,
7. övrig vattenbyggnad.

E. Linjebyggnad för elektrisk kraftöverföring.

1. med stolprensning,
2. utan stolprensning.

G. Övrig hithörande verksamhet.

1. brunnsgrävningsarbete,
4. montering och demontering av maskiner,
5. rengöring av bostäder, fönster och fasader,
7. skorstensfejarverksamhet.

Vid en analys av riksförsäkringsanstaltens förteckning av de till dessa verksamhetsgrenar med underavdelningar under 1949 hänfödda yrkesarbetarna kan vi konstatera att

till A. var hänfört	449 årsarbetare
till C. var hänfört	15 966 årsarbetare
till D. var hänfört	3 533 årsarbetare
till E. var hänfört	2 378 årsarbetare
Summa	<u>22 326 årsarbetare</u>

Vi har uppskattat antalet årsarbetare som hänförts till G. 1, G. 4, G.5 och G. 7 till cirka 2 500, varvid totala antalet undantagna årsarbetare (enligt 1949 års siffror) uppgår till i runt tal 25 000 medan det antal årsarbetare som hänförts till enligt propositionen avgiftsbelagd verksamhet samma år uppgick till omkring 85 000. Att på detta sätt undantaga en femtedel av verksamheten från forskningsavgift medför stora olägenheter.

Som framhålles i propositionen har från åtskilliga håll i remissvaren påtalats att vissa gränsdragningssvårigheter och andra otillfredsställande tillämpningsproblem kommer att uppstå om avgiftsplikten avgränsades inom premietariffens verksamhetsgrenar på sätt i promemorian föreslagits. Departementschefen anser att vad härutinnan under remissbehandlingen anförts otvivelaktigt är värt beaktande, men säger sig genom att ha undantagit ytterligare några av de verksamhetsgrenar som i promemorian föreslagits att vara avgiftsbelagda ha åstadkommit sådana betydande förbättringar att det motiverar en begränsad avgiftsplikt. Det väsentligaste skälet till denna begränsning är uppenbarligen att den föreslagna nämndens verksamhet tills

vidare inriktas på problem, som har anknytning till husbyggnadsområdet. Innan närmare erfarenheter vinnes av den nya verksamheten, anser departementschefen det icke försvarligt att giva densamma en så stor omfattning som man tänkt sig i de yttranden som framhållit att all byggnadsverksamhet skall avgiftsbeläggas.

Vi är eniga med departementschefen om att det i stort sett bör råda överensstämmelse mellan omfattningen av de verksamhetsgrenar som belastas av forskningsavgift, och det arbetsområde inom vilket nämnden äger att anslå medel till forskning. Däremot anser vi icke att man av detta förhållande bör draga den slutsatsen att avgiftsplikten bör begränsas för att undvika att nämndens verksamhet från början får en alltför stor omfattning. Detta finner vi icke förenligt med propositionens syfte att stärka det ekonomiska stödet för forsknings- och rationaliseringsarbetet inom byggnadsverksamheten.

Statens kommitté för byggnadsforskning underhåller med stöd av sin instruktion forsknings- och rationaliseringsarbetet företrädesvis på husbyggnadsområdet men jämväl även på andra områden av byggnads- och anläggningsverksamheten. Exempel på undersökningar understödda med medel från forskningskommittén vilka enligt den nu framlagda propositionen hänförs till undantagna arbeten är:

A. Grundläggnings- och pålningsarbete:

Utexperimentering av borrh för upptagning av långa sammanhängande jordkärnor med ostörd struktur ur mark.

Utexperimentering av förbättrad apparat för bestämning av skärhållfasthet hos lera.

Utexperimentering av metod för markförstärkning genom s. k. djupdränering.

Undersökning av bärförmåga hos stödpålar.

Praktisk-teoretisk undersökning av markpåkänning på undergrund av lera.

Undersökning av friktionsjordarters tryck mot fasta väggar.

Undersökning av jordtryck vid stödjemurar.

M. fl.

C. Järnvägs-, väg- och brobyggnad:

Experimentell bestämning av influenslinjer för hängbrokonstruktioner.

Undersökningar rörande beräkning av hängbroar.

Undersökning rörande stabiliteten i eget plan hos brobågar.

Undersökning av sidostabilitet hos brobågar.

Undersökning av dynamisk inverkan på broar.

Bostadsgator — gatusystem och gatornas detaljutformning.

M. fl.

D. Vattenbyggnader:

Undersökning av jorddammslänters stabilitet i vatten.

Stabiliteten hos en jorddamms nedströmslänt.

Undersökning rörande temperatursprickor i betong.

M. fl.

G. Övrig hithörande verksamhet:

Undersökning syftande till dimensioneringsmetoder för traversbalkar.

Brandteknisk undersökning av skorstenar.

M. fl.

Det sammanlagda belopp som forskningskommittén anslagit till här exemplifierade undersökningar är 300 000 kronor av under 10 år totalt utdelade 3 130 000 kronor i forskningsbidrag eller 10 %. Antalet understödda undersökningar som faller inom de här upptagna områdena är 30 och antalet av forskningskommittén totalt understödda undersökningar är t. o. m. den 31 mars 1953 249. Den verksamhet som nu lämnats utan stöd har sålunda utgjort 10 % eller något däröver av forskningskommitténs hittillsvarande verksamhet.

Det synes oss inte rationellt, att den enda institution som stöder här ovan exemplifierad forskning vid sin ombildning till ett permanent organ lämnar dessa väsentliga arbetsuppgifter utanför sitt verksamhetsområde. Årligen investeras i landet lika mycket i sådana anläggningar som här avses — cirka 2 miljarder kronor — som i bostäder och övrig husbyggnadsverksamhet var för sig. Detta torde kunna anföras såsom ett tillräckligt skäl för att nämndens verksamhet bör utvidgas att omfatta även dessa områden. Därtill kommer att resultaten från forsknings- och rationaliseringsverksamheten på det ena området oftast är direkt tillämpbara eller idégivande för verksamheten på det andra, varför det inte finns någon anledning att särskilja dessa arbetsuppgifter och splittra byggnadsforskningen på flera organ.

Vad vidare beträffar gränsdragningssvårigheterna vid debiteringen genom den inskränkning i avgiftsplikten som gjorts i propositionen synes det oss som om man trots den nu föreslagna ändrade uppdelningen mellan avgiftpliktig och icke avgiftspliktig verksamhet inte skulle undgå betydande svårigheter.

Riksförsäkringsanstaltens premietariff är uppställd ur försäkringsteknisk synpunkt och är därför i sina detaljer dåligt anpassad till det praktiska byggandet. Den indelning av yrkesgruppen byggnadsverksamhet i undergrupper med specialgrupper, som ligger till grund för den föreslagna begränsade avgiftsplikten, saknar motsvarighet i en byggnadsteknisk uppdelning av verksamheten. Numera utföres vid de flesta husbyggnader grunden av betong och gjutningsarbetet vanligen i samband med jordschaktning el-

ler sprängning. I detta fall äger försäkringstagaren att godtyckligt hänföra arbetet till undergruppen A. Grundläggnings- och rivningsarbete eller till undergruppen B. Husbyggnader. I det första fallet blir arbetet icke belagt med forskningsavgift men i det senare fallet blir det avgiftsbelagt. På samma sätt kan man ge exempel på arbeten som kan hänföras till den ena eller andra undergruppen, exempelvis mellan B. Husbyggnader och D. Vattenbyggnader, mellan B. Husbyggnader och de undantagna delarna inom G. Övrig hithörande verksamhet, mellan C. Järnvägs-, väg- och brobyggnader och F. Byggnadsyrken etc. Härigenom ankommer det således på företagen eller kommunerna själva om de önskar betala forskningsavgift eller icke, ett förhållande som vi anser synnerligen otillfredsställande.

Företagen och kommunerna kan således genom att omföra sina arbetare från en försäkringsgrupp till en annan undandraga sig forskningsavgiften. Därtill kommer andra betydande olägenheter att uppstå. Som exempel kan nämnas att det vid ett bostadsbygge ofta förekommer, att schakt och sprängning pågår i ena ändan av husgrunden, medan arbete med vattenserviceledningar och betongfundament pågår i den andra. De förstnämnda arbetena skall ej avgiftsbeläggas men väl de senare, trots att de utföres av ett och samma företag och med samma arbetare. Ett annat exempel är uppförandet av en industribyggnad av ordinär storlek med planeringsarbeten, vägtillfarter och stickspår från järnväg. En och samma entreprenör utför hela arbetet med samma arbetare. De dagsverken som åtgår till planeringsarbeten, vägbygge och stickspår skall icke avgiftsbeläggas, inte heller skall schakt m. m. för grundläggningen avgiftsbeläggas, men i övrigt skall byggnadsarbetet vara avgiftsbelagt. Arbete med gravar för rör- och elservice är icke avgiftsbelagt men rörläggning och kabeldragnings är avgiftsbelagd. Rengöring av fönster och fasader har icke medtagits, men andra arbeten på ett nybygge som utföres av samma arbetare är medtaget etc. Det torde leda till både onödiga och kostsamma konflikter och till ett onödigt och dyrbart extra administrationsarbete att särskilja dessa olika verksamhetsgrenar med underavdelningar, eftersom det i många fall uppenbarligen är så att ett arbete som utföres av en och samma man ena timmen är avgiftsbelagt och nästa timme är befriat från avgift.

Under förutsättning att all byggnadsverksamhet medtages skulle de här exemplifierade svårigheterna försvinna. Dessutom skulle en betydande förenkling i debiteringen vinnas genom att varken företagare, kommuner eller riksförsäkringsanstalten behöfve lägga ned något extra arbete på att granska dagsverkslistorna och dag för dag skilja av icke avgiftsbelagt arbete från avgiftsbelagt. Den besparing i administrationsarbete man på detta sätt åstadkommer torde kunna räknas i 100 000-tals kronor.

Om all byggnadsverksamhet avgiftsbelades, skulle den avgiftsbelagda verksamheten tillföras ytterligare ca 25 000 årsarbetare. En uttaxering av

15 kronor per årsarbetare skulle då ge samma totalbelopp som departementschefen föreslagit. Därvid skulle man också vinna att man genom ett lägre belopp per årsarbetare och en vidgad bas för utbetalningen inte belastade det redan tidigare genom höga byggnadskostnader betungade bostadsbyggandet så hårt som annars skulle bli fallet.

Departementschefen har vidare inte ansett sig kunna frångå det i promemorian framförda förslaget att statliga i egen regi bedrivna arbeten ej skall avgiftsbeläggas. Vi är emellertid av den uppfattningen, att icke blott enskild och kommunal utan även statlig byggnadsverksamhet bör vara avgiftsbelagd. Detta har också framhållits i flera remissvar från en väsentlig del av den byggnadstekniska sakkunskapen. Även statskontoret, som väl granskat promemorian ur huvudsakligen statsfinansiell synpunkt, har sagt sig »helst ha sett, att en dylik avgift utgått jämväl å den i statlig regi bedrivna byggnadsverksamheten». Statsrådet anser dock, att han i promemorian anfört tillräckligt bärande skäl för att icke avgiftsbelägga statliga byggnadsarbeten. Promemorian anför »... att för staten icke beräknas några på avlöningssummor grundade försäkringsavgifter, varför byggnadsforskningsavgift i detta fall ej kan debiteras och uppbäras på samma sätt som i fråga om av annan arbetsgivare bedriven sådan verksamhet». Det torde emellertid inte behöva innebära något betungande merarbete för de få statliga verk som blir berörda att själva redovisa sin byggnadsforskningsavgift direkt till fonden. De statliga verk som kan komma i fråga begränsar sig huvudsakligen till byggnadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen samt i mindre utsträckning sådana verk som lotsstyrelsen, telegrafstyrelsen, fortifikationsförvaltningen och domänstyrelsen. Eftersom dessa verk ändock uppgör för ändamålet lämpad statistik över sina arbetare, finnes ingen anledning förmoda, att en beräkning av byggnadsforskningsavgiften exempelvis årsvis i efterskott skulle innebära några extra omkostnader för verken i fråga. Promemorian anför ytterligare ett motiv, varför staten ej bör belastas med byggnadsforskningsavgift, nämligen att staten redan »... tillskjuter avsevärda belopp för forskning på dessa och angränsande områden dels genom anslag till det centrala byggnadsforskningsorganet..., dels genom egen forsknings- och utredningsverksamhet inom statliga myndigheter, institutioner och andra organ och dels genom bidrag till halvstatliga eller enskilda organisationer». Till detta kan anföras att resultaten av den forskning, som bedrivs med medel från den föreslagna nämnden, även kommer statligt byggande till del. Ur allmän rättvisesynpunkt synes det också riktigare, att de medel med vilka staten deltar i finansieringen av byggnadsforskningen utlages som en avgift på samma sätt som när det gäller kommuner och enskilda. Den i propositionen gjorda avgränsningen innebär, att entreprenadverksamhet försättes i en än mer ogynnsam ställning gentemot statens byggande i egen

regi. Eftersom byggnadskostnaderna för en industri alltid återverkar på priserna på produkterna kommer även här statlig företagsamhet att få en orättmätig favör.

År 1949 utgjorde i statlig byggnads- och anläggningsverksamhet antalet verksamma årsarbetare 28 000. En forskningsavgift av 15 kronor per årsarbetare ger sålunda 420 000 kronor per år eller i runt tal samma belopp som departementschefen föreslagit skall tillskjutas nämnden över den ordinarie riksstaten.

I propositionen föreslås att forskningskommittén den 1 juli 1953 avlöses av ett mera permanent organ och att detta bör erhålla namnet statens nämnd för byggnadsforskning. Till nämnden skall knytas ett kansli med i enlighet med statens allmänna lönereglemente inrättade tjänster och arvodestillad personal.

Det synes väsentligt gynnsammare om omkostnaderna för nämndens sekretariat helt kunde bestridas av den fond som kommer att bildas genom de inflytande avgifterna och att därvid tjänstemännen på sekretariatet ej lönegradsplacerades enligt den statliga löneplanen utan att samtliga tjänster tillsättes av nämnden ensam och med de anställningsförhållanden den finner lämpliga. Man får därvid möjlighet att för en och samma tjänst anpassa löneförmånerna efter tjänst innehavarens personliga kvalifikationer. Tjänstemännen bör kunna erhålla pension enligt de principer som gäller för pensionering genom exempelvis Svenska personal pensionskassan. Detta skulle bättre ansluta sig till inom byggnadsindustrien i övrigt gällande anställningsförhållanden. Industrien skulle på detta sätt kunna tillföra nämnden de erfarenheter som erfordras vid lösandet av en speciell uppgift genom att en härför lämpad person under någon tid övergår till nämnden. Likaså kommer forskningen på ett smidigt sätt att kunna bidra till det praktiska utvecklingsarbetet genom att nämndens personal efter någon tid kommer ut i industrien för att där meddela sina rön. Det synes således som om detta utbyte av tjänstemän mellan industrien och nämnden i hög grad skulle gagna utvecklingsarbetet. Det är uppenbart att detta utbyte inte bör ske med allt för korta tidsintervaller.

Under förutsättning att riksdagen bifaller förslaget till fondens disposition och sekretariatstjänstemännens anställningsförhållanden kommer emellertid att uppstå vissa omställningssvårigheter till dess fondmedlen finns disponibla. Vi vill därför föreslå att forskningskommitténs verksamhet får fortgå oförändrad till den 30 juni 1954 varefter nämnden efter denna tidpunkt övertager kommitténs verksamhet, och att under budgetåret 1953/54 det under femte huvudtiteln i årets statsverksproposition föreslagna förslagsanslaget på 65 000 kronor samt reservationsanslaget på 350 000 kronor får användas för forskningskommitténs verksamhet. Under detta budget-

år hinner då omorganisationen göras på ett sådant sätt, att några omställningssvårigheter inte behöver uppstå.

Som lämpligt namn på den nya nämnden, vill vi föreslå svenska byggnadsforskningsnämnden.

Under åberopande av det ovan anförda hemställer vi,
att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 163

A. måtte antaga det till propositionen fogade förslaget till förordning angående byggnadsforskningsavgift, dock att 1, 2 och 3 §§ i förordningen måtte erhålla följande lydelse.

1 §

Den som yrkesmässigt bedriver byggnadsverksamhet under sådana förhållanden, att han är att anse såsom arbetsgivare i olycksfallsförsäkringslagens mening, är skyldig att, i den mån Kungl. Maj:t så föreskriver och i enlighet med vad nedan sägs, till främjande av forskning och rationaliseringsverksamhet inom byggnadsfacket erlægga en särskild avgift (byggnadsforskningsavgift).

Skyldighet att utgiva byggnadsforskningsavgift åvilar kommun, som bedriver byggnadsverksamhet, vare sig verksamheten är yrkesmässig eller icke.

2 §

Byggnadsforskningsavgift utgår för kalenderår med femton kronor för varje fullt antal av trehundra dagsverken, som under året utförts med anlitande av arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Samma avgift utgår även för all i statlig regi bedriven byggnadsverksamhet.

3 §.

Byggnadsforskningsavgift påföres av riks-försäkringsanstalten utom beträffande statliga byggnadsarbeten där det åligger det byggnadsadministrerande verket att själv utan anmodan härom årsvis i efterskott till en här-för särskilt upprättad fond inbetala forskningsavgiften.

Beträffande byggnadsforskningsavgiften skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riks-försäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, därvid dock i fråga om byggnadsforskningsavgift, som pålægges arbetsgivare, för vilken försäkring icke är gällande i anstalten, skall iakttagas vad i nämnda förordning stadgats rörande avgift, som uttages från arbetsgivare vilken i regel sysselsätter minst fem arbetare.

B. måtte — med beaktande av de synpunkter som anförts i motionen —

godkänna inrättandet fr. o. m. den 1 juli 1954 av en statens nämnd för byggnadsforskning.

C. icke måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag om personalförteckning för statens nämnd för byggnadsforskning.

D. måtte avslå Kungl. Maj:ts anslagsäskande för avlöningar och omkostnader till Statens nämnd för byggnadsforskning ävensom till Byggnadsforskning å 395 100 kronor.

E. måtte under femte huvudtiteln för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 65 000 kronor till Statens kommitté för byggnadsforskning, samt ett reservationsanslag av 350 000 kronor till byggnadsforskning i enlighet med vad som föreslagits i årets statsverksproposition.

Stockholm den 9 april 1953.

R. Lundqvist.

Gunnar Spetz.